

Dienstverlening openbare bibliotheken aan het voortgezet onderwijs

Onderzoeksresultaten BOP-enquête Samenwerking vo, 2016-2017

Februari 2018

Colofon

Uitgever

Koninklijke Bibliotheek
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag

Informatie
bop@kb.nl

© Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2018

Samenvatting

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking voortgezet onderwijs, 2016-2017' gepresenteerd. In totaal hebben 133 (basis)bibliotheken deelgenomen aan dit onderzoek. Van deze bibliotheken werkt 85% samen met het voortgezet onderwijs, in totaal wordt met 593 scholen samengewerkt. Op het gebied van leesbevordering wordt met 466 scholen samen gewerkt (79% van alle scholen waarmee wordt samengewerkt), in het kader van informatievaardigheden met 167 scholen (28%) en rondom mediawijsheid met 126 scholen (21%).

Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, biedt 93% activiteiten aan op het gebied van leesbevordering en 62% activiteiten op het gebied van informatievaardigheden en/of mediawijsheid. Het aanbod is met name gericht op de leerlingen en de scholen, bijvoorbeeld in de vorm van leesbevorderingsprogramma's, advies over het gebruik van boeken bij diverse vakken, een plan informatievaardigheden/mediaplan, het bijwonen van sectie-/vakgroep-overleg en/of workshops/trainingen voor docenten. Binnen het aanbod aan specifieke programma's voor leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid wordt veel met maatwerk gewerkt.

In de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken veel gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Op 230 vo-scholen is een fysieke

collectie aanwezig, meestal in eigendom van de school zelf. Naast de fysieke collectie maken 108 scholen gebruik van de digitale bibliotheek.

De aanpak de Bibliotheek *op school*¹ maakt deel uit van de samenwerking tussen de bibliotheken en 86 vo-scholen. De samenwerking volgens de Bibliotheek *op school* betreft in bijna alle gevallen het vmbo-onderwijs. Op het gebied van leesbevordering wordt in totaal samengewerkt met 74 scholen, voor informatievaardigheden met 44 scholen en voor mediawijsheid met 36 scholen. Het merendeel van de scholen die samenwerken volgens deze aanpak, maakt gebruik van de Monitor de Bibliotheek *op school*.

Het meest ervaren knelpunt in de samenwerking met het voortgezet onderwijs is onvoldoende personele bezetting. Negen op de tien responderende bibliotheken hebben personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs, met name onderwijsspecialisten, lees- en/of mediaconsulenten. Driekwart van de bibliotheken zet echter minder dan 0,5 fte personeel in de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs.

Naast de personele bezetting is ook onvoldoende financiering een veel voorkomend knelpunt in de samenwerking met het voortgezet onderwijs. De meeste bibliotheken leveren zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking met het voortgezet onderwijs (67%), maar ook de scholen zijn een belangrijke financieringsbron (61%). Daarnaast ontvangt 31% van de bibliotheken financiering uit simuleringfondsen, waaronder Kunst van Lezen.

¹ De Bibliotheek *op school* is onderdeel van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen dat in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerd wordt door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

1. Inleiding

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in eigen ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking voortgezet onderwijs, 2016-2017' gepresenteerd. Dit is de eerste jaargang van de meting naar de dienstverlening van bibliotheken voor het voortgezet onderwijs, in aanvulling op de BOP-meting naar de dienstverlening voor het primair onderwijs (uitgevoerd sinds het schooljaar 2014-2015).

De in deze rapportage gepresenteerde resultaten hebben betrekking op 133 van de 150 benaderde (basis)bibliotheken. Hoewel de bibliotheken onderling sterk van omvang en karakter van elkaar verschillen, kunnen op hoofdniveau uitspraken voor de totale populatie gedaan worden. Interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken worden in dit rapport tekstueel benoemd, maar zijn van indicatieve waarde.

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs (vo) in Nederland volgt op het primair onderwijs en bereidt een leerling voor op het hoger onderwijs of het middelbaar beroepsonderwijs. Het voortgezet onderwijs valt uiteen in vier typen:

- Praktijkonderwijs, bedoeld voor leerlingen van 12 tot 20 jaar, zonder vaste opleidingsduur.
- Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), dat 4 jaar duurt.

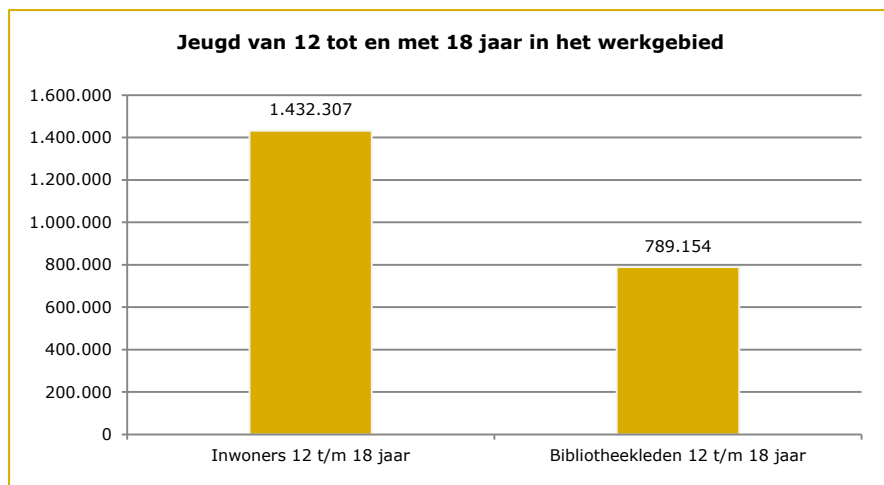
- Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo), dat 5 jaar duurt.
- Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), dat 6 jaar duurt.

Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) valt volgens de definitie van het Ministerie van OCW niet onder het voortgezet onderwijs, maar onder het primair onderwijs (po). Derhalve komt het speciaal onderwijs niet in deze rapportage aan bod, maar is dit meegenomen in de BOP-meting 'Samenwerking primair onderwijs, 2016-2017'.

Meetniveaus

Om de samenwerking tussen de bibliotheken en het voortgezet onderwijs in kaart te brengen, zijn met de BOP-enquête gegevens verzameld op diverse niveaus. In de vragenlijst is uitgegaan van het perspectief van de bibliotheken, maar is de bibliotheken ook gevraagd te antwoorden in aantal scholen. In deze rapportage komen derhalve de volgende meetniveaus terug:

- Percentage bibliotheken: waar gevraagd is naar de situatie in een specifieke bibliotheekorganisatie, worden de resultaten in een percentage van de responderende bibliotheken gerapporteerd.
- Aantal scholen: waar de bibliotheken gevraagd is te antwoorden in het aantal scholen (bijvoorbeeld waarmee zij samenwerken), worden resultaten gerapporteerd in een totaal aantal scholen.
- Percentage van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken: om individuele bibliotheken de mogelijkheid te bieden hun situatie te vergelijken met landelijke en provinciale gemiddelden en bibliotheken van vergelijkbare omvang, worden een aantal resultaten gerapporteerd in gemiddelde percentages van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken. Het uitgangspunt voor deze berekening is het aantal scholen dat een bibliotheek opgeeft bij een specifieke vraag ten opzichte van het aantal scholen waarmee deze bibliotheek samenwerkt. Deze vergelijking is per bibliotheek gemaakt en op totaalniveau worden gemiddelden gerapporteerd.

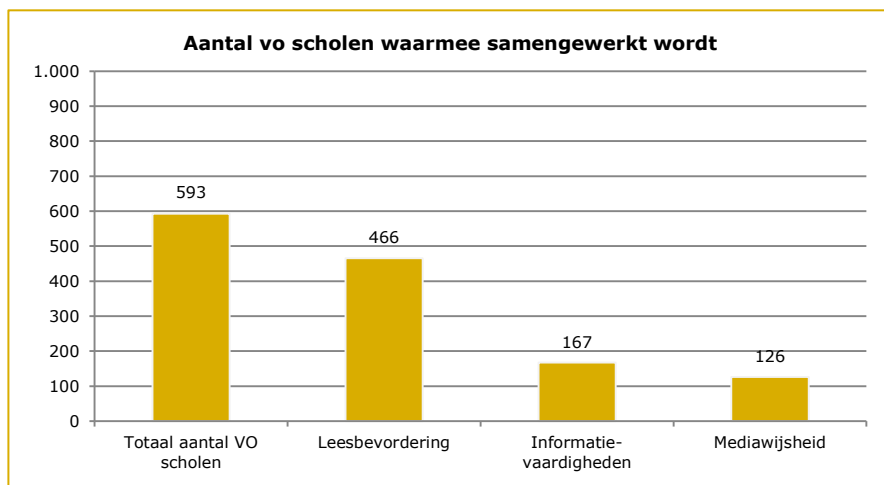
Figuur 1 Inwoners van 12 tot en met 18 jaar en bibliotheekleden van 12 tot en met 18 jaar in het werkgebied van de bibliotheek (Selectie: alle bibliotheken / N: 133)

2. Doelgroep en leden

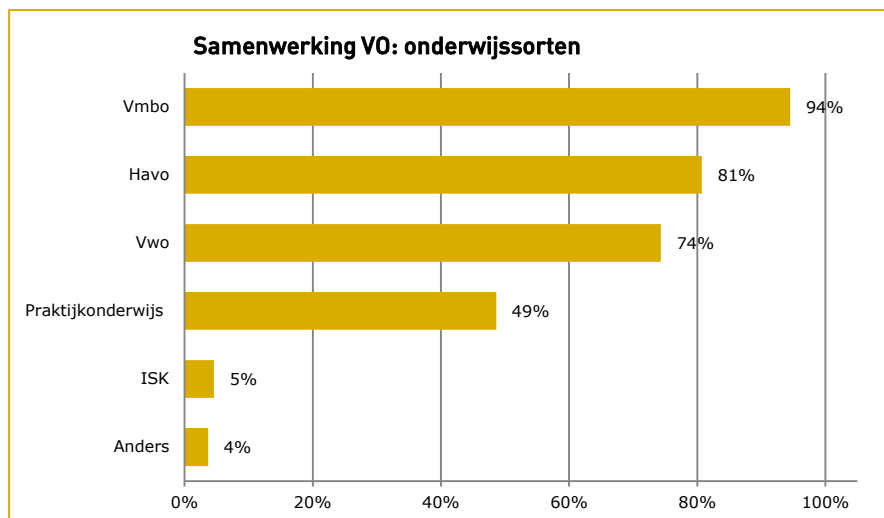
Doelgroep samenwerking voortgezet onderwijs: 1,4 miljoen kinderen

Op 1 januari 2017 waren er circa 1,4 miljoen kinderen in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar in Nederland². Deze kinderen behoren tot de doelgroep van de dienstverlening van de bibliotheek voor het voortgezet onderwijs. Er zijn geen landelijke gegevens over het aantal bibliotheekleden in deze leeftijd; (nog) niet alle bibliotheken leveren de gegevens aan via het landelijke datawarehouse (DWH). In dit onderzoek is daarom specifiek gevraagd naar deze aantallen: 115 van de 133 deelnemende bibliotheken hebben deze data aangeleverd. Het aantal leden van 12 tot en met 18 jaar en het aandeel leden t.o.v. het aantal inwoners van 12 tot 18 jaar varieert sterk per bibliotheek. Gemiddeld is 55% van de doelgroep lid van de bibliotheek.

² Bron: CBS, StatLine.

Figuur 2 Met hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied werkt u samen op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid (peildatum 1 juli 2017)? (Selectie: alle bibliotheken / N: 133 bibliotheken)

Figuur 3 Welke onderwijssoorten betreft uw samenwerking met vo-scholen in het algemeen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 109 bibliotheken)

3. Samenwerking voortgezet onderwijs

Bibliotheken werken samen met circa 600 vo-scholen

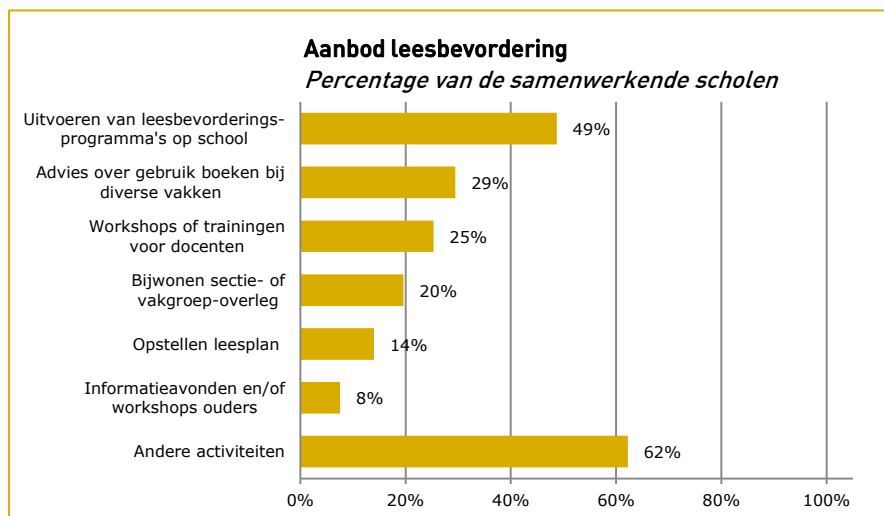
In het schooljaar 2016-2017 waren er in Nederland ongeveer 1.600 schoolvestigingen voor het voortgezet onderwijs³. Hiervan bevinden zich er 1.359 in het werkgebied van de aan dit onderzoek deelnemende bibliotheken. Van de 133 responderende bibliotheken werkt 85% samen met het voortgezet onderwijs. In totaal wordt met 593 schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs samengewerkt, dus met 44% van de schoolvestigingen in het werkgebied van de bibliotheken. Het gaat hierbij zowel om reguliere samenwerking en eigen programma's als om samenwerking volgens de Bibliotheek *op school*.

Van deze 593 vo-vestigingen wordt er met 466 vestigingen samen gewerkt op het gebied van leesbevordering (79%), met 167 vestigingen (28%) in het kader van informatievaardigheden en aan 126 vestigingen (21%) leveren de bibliotheken diensten rondom mediawijsheid. Hoe groter het werkgebied van de bibliotheek (in aantal inwoners), hoe kleiner het aandeel waarmee de bibliotheek samenwerkt op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid.

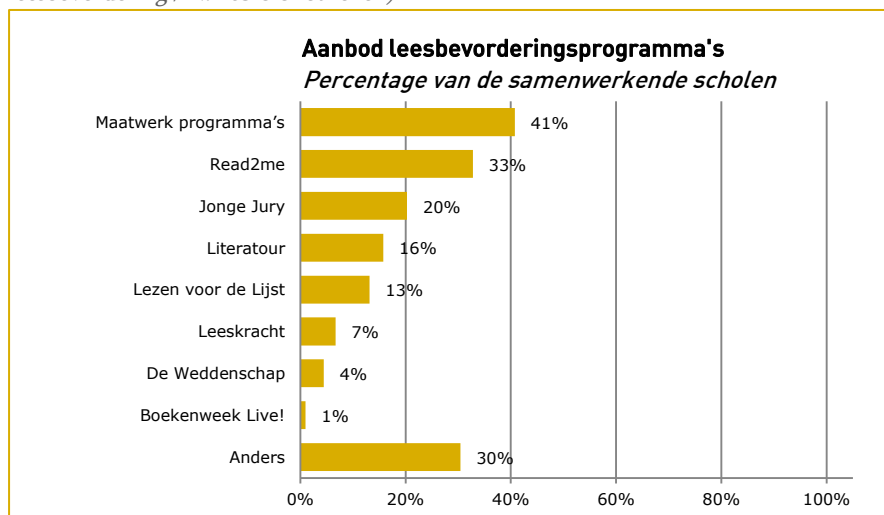
Samenwerking primair gericht op vmbo

Bijna alle bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, werken samen met het vmbo (94%). Programma's voor het voortgezet onderwijs zijn vaak primair op het vmbo gericht, maar er wordt ook steeds meer aandacht besteed aan andere onderwijssoorten. Zo geeft 81% van de bibliotheken aan ook op havo niveau samen te werken met het voortgezet onderwijs en werkt 74% samen met vo-scholen die vwo aanbieden.

³ Bron: DUO, Adressen van alle schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs.

Figuur 4 Op hoeveel scholen voert u de volgende activiteiten uit op het gebied van leesbevordering? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. leesbevordering / N: 105 bibliotheken)

Figuur 5 Op hoeveel scholen organiseert u de volgende leesbevorderingsprogramma's? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. leesbevordering / N: 105 bibliotheken)

4. Leesbevordering

Aanbod voornamelijk gericht op leerlingen en scholen

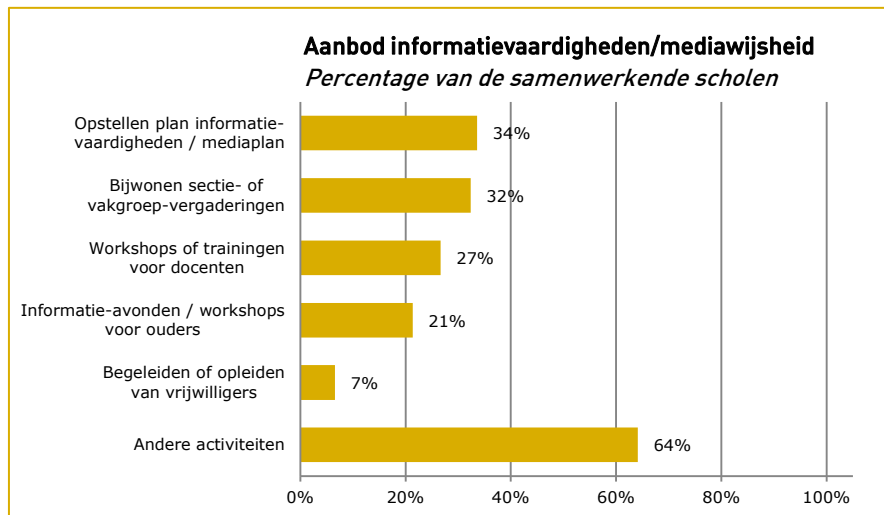
Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, biedt 93% activiteiten aan op het gebied van leesbevordering. Het aanbod op het gebied van leesbevordering is met name gericht op de leerlingen en de scholen en minder direct op de ouders. Het uitvoeren van leesbevorderingsprogramma's op school is de meest voorkomende activiteit. Gemiddeld worden leesbevorderingsprogramma's uitgevoerd op 49% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken op het gebied van leesbevordering (in totaal 192 scholen). Daarnaast wordt relatief vaak advies geboden over het gebruik van boeken bij diverse vakken (29%, 106 scholen), worden er workshops of trainingen voor docenten gegeven (25%, 99 scholen) en wordt er op 25% van de scholen (90 scholen) sectie- of vakgroepoverleggen bijgewoond.⁴ Speciaal voor docenten in het vmbo wordt vanuit Kunst van Lezen de training 'Leesbevordering in het vmbo werkt!' georganiseerd. De bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs op het gebied van leesbevordering, geven aan dat deze training in totaal op 48 scholen wordt gegeven.

7

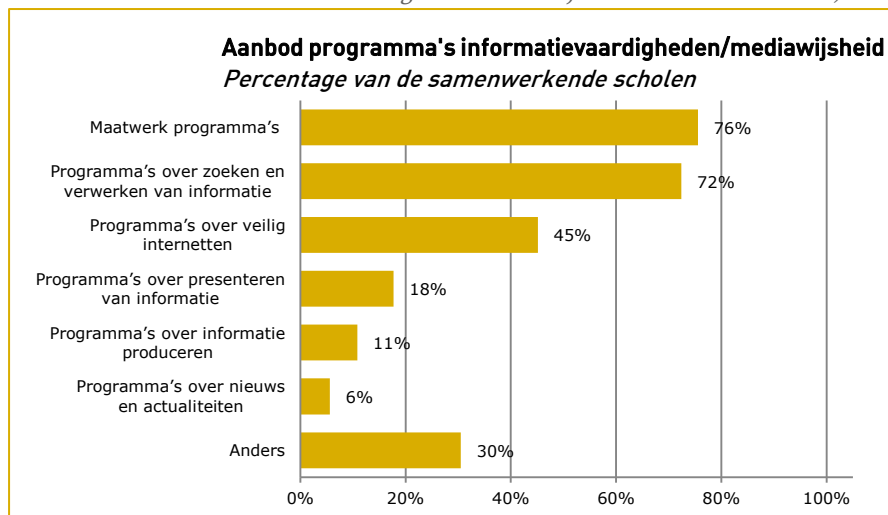
Vo werkt veel met maatwerk programma's

Binnen het aanbod aan leesbevorderingsprogramma's wordt voornamelijk met maatwerk gewerkt (gemiddeld op 41% van de scholen waarmee wordt samengewerkt, totaal 157 scholen). Er worden ook veel bestaande programma's georganiseerd, zoals de voorleeswedstrijd Read2me (33%, 155 scholen), de Jonge Jury (20%, 68 scholen), Literatour (16%, 55 scholen) en Lezen voor de Lijst (13%, 46 scholen).

⁴ Op 211 scholen worden ook andere activiteiten op het gebied van leesbevordering georganiseerd, maar dit type activiteiten kan niet verder gespecificeerd worden.

Figuur 6 Op hoeveel scholen voert u de volgende werkzaamheden uit op het gebied van informatievaardigheden/mediawijsheid? Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. informatievaardigheden/mediawijsheid / N: 70 bibliotheken)

Figuur 7 Op hoeveel scholen organiseert u de volgende programma's op het gebied van digitale geletterdheid, informatievaardigheden/mediawijsheid? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met vo-scholen m.b.t. informatievaardigheden/mediawijsheid / N: 70 bibliotheken)

5. Informatievaardigheden en mediawijsheid

Van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, biedt 62% activiteiten aan op het gebied van informatievaardigheden en/of mediawijsheid. De dienstverlening omtrent informatievaardigheden is gericht op het ontwikkelen van vaardigheden die helpen bij het offline en online zoeken, vinden, beoordelen en verwerken van informatie. Het aanbod rondom mediawijsheid helpt leerlingen bij het bewust, kritisch en actief inzetten van media - digitaal en analog - om het maatschappelijk functioneren te versterken.

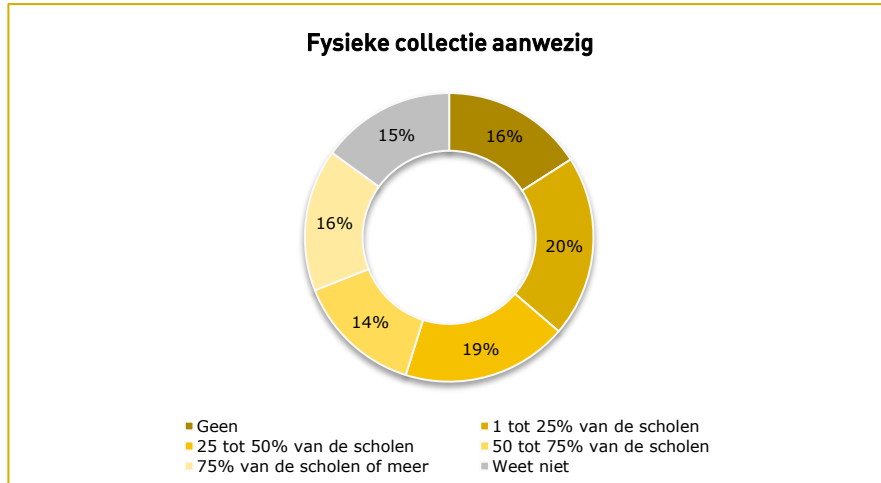
Aanbod primair gericht op scholen

De dienstverlening van bibliotheken in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid bestaat voornamelijk uit ondersteuning voor de scholen. Gemiddeld worden dergelijke plannen opgesteld op 34% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken op het gebied van informatievaardigheden/mediawijsheid (in totaal 38 scholen). Daarnaast wordt sectie/vakgroep-overleg relatief vaak bijgewoond (32%, 34 scholen) en/ of workshops/trainingen voor docenten aangeboden (27%, 30 scholen).⁵

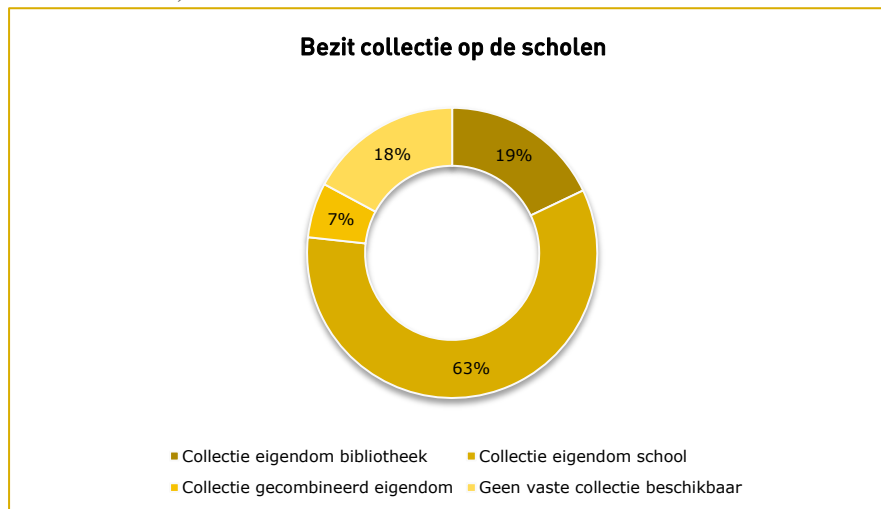
Aangeboden programma's veelal maatwerk

Binnen het aanbod aan programma's op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid wordt veel met maatwerk programma's gewerkt (op 76% van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken, 99 scholen). De meest aangeboden bestaande programma's gaan over het zoeken en verwerken van informatie (72%, 91 scholen) en/of veilig internetten (45%, 42 scholen).

⁵ Op 96 scholen worden ook andere activiteiten op het gebied van leesbevordering georganiseerd, maar dit type activiteiten kan niet verder gespecificeerd worden.

Figuur 8 Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt is een fysieke collectie aanwezig? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Figuur 9 Kunt u aangeven voor hoeveel vo-scholen waarmee u samenwerkt uw bibliotheek een collectie in bezit heeft en hoeveel scholen deze collectie zelf bezitten? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

6. Collectie

Collectie veelal eigendom van de scholen

Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Deze collectie zetten ze in voor werkvormen als vrij lezen, voorlezen en praten over boeken. Op 230 vo-scholen is een fysieke collectie aanwezig, gemiddeld op 38% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken. Op 71 van deze scholen heeft de fysieke collectie een omvang van tenminste 3 boeken per leerling en op 46 scholen wordt jaarlijks ten minste 10% van de collectie vernieuwd.

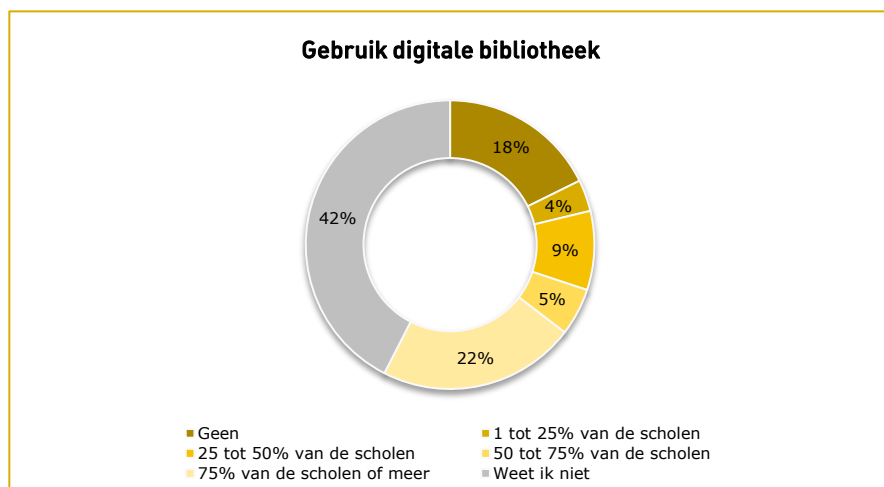
In de samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en bibliotheken is het eigendom over de collectie verschillend geregeld. Op de meeste scholen is de collectie eigendom van de school zelf (63%). In het primair onderwijs is de collectie tevens relatief vaak gecombineerd eigendom, maar in het voortgezet onderwijs komt dit nauwelijks voor (7%). Op 66 scholen waarmee wordt samengewerkt, is geen vaste collectie aanwezig (18%).

Gebruik bibliotheeksystemen	Aantal vo-scholen
Aura	93
MediatheekWise	19
V@school	7
Een ander systeem	32

Tabel 2 Kunt u van elk van de onderstaande bibliotheeksystemen aangeven hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt gebruik maken van dit systeem? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt...	Aantal vo-scholen
...kunnen leerlingen materialen reserveren vanaf de site / elektronische leeromgeving van de school	62
...kunnen gereserveerde materialen worden afgeleverd op school	51

Tabel 3 Op hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt.... (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Figuur 10 Hoeveel van de scholen waarmee u samenwerkt maken gebruik van de digitale bibliotheek (voor e-books, luisterboeken en cursussen)? Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Registratie sterk afhankelijk van eigenaar collectie

Het bibliotheekstelsel dat relatief het meest gebruikt wordt in het voortgezet onderwijs, is Aura (op 93 scholen, gemiddeld op 22% van de scholen waarmee de bibliotheken samenwerken). Op veel van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken, worden de uitleningen niet geregistreerd of is niet bekend of de uitleningen worden geregistreerd. Dit is onder andere het gevolg van het eigendom van de collectie: daar waar de collectie eigendom is van de school, registreert de bibliotheek de uitleningen niet.

Dit is ook terug te zien in het gebruik van de site en reserveringen. Op 62 scholen waarmee de bibliotheken samenwerken, kunnen leerlingen materialen reserveren vanaf de site of de elektronische leeromgeving van de school. Op 51 scholen waarmee wordt samengewerkt, kunnen gereserveerde materialen worden afgeleverd op school.

Gebruik digitale bibliotheek nog vaak onbekend

In totaal maken 108 scholen waarmee de bibliotheken samenwerken, gebruik van de digitale bibliotheek (voor e-books, luisterboeken en cursussen). Veel bibliotheken (42%) weten echter niet te benoemen hoeveel het voortgezet onderwijs van deze functionaliteiten gebruik maakt.

Samenwerkingscontract (fase 2, 3, 4)	Aantal dBos scholen
Leesbevordering	74
Informatievaardigheden	44
Mediawijsheid	36

Tabel 4 Met hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied heeft u een samenwerkingscontract op basis van de aanpak de Bibliotheek op school? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 43 bibliotheken)

Samenwerkingsfasen	De Bibliotheek op school
Fase 1: acquisitie	64
Fase 2: implementatie	15
Fase 3: operationeel	55
Fase 4: borging	16

Tabel 5 Kunt u aangeven hoeveel scholen waarmee u samenwerkt volgens de aanpak de Bibliotheek op school zich in de verschillende samenwerkingsfasen bevinden? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

4 fasen voor het invoeren van de aanpak de Bibliotheek op school	
1 Verkennende gesprekken	Er wordt begonnen met verkennende gesprekken. Dit wordt ook wel de acquisitiefase genoemd. In deze fase wordt gesproken met het bestuur, de directie en het team van de school over de inhoud, voorwaarden en planning. Officieel is er in deze fase nog geen sprake van een Bibliotheek op school.
2 Implementatie	Voorafgaand aan deze fase wordt een samenwerkingscontract gesloten, waarna er officieel sprake is van een Bibliotheek op school. In deze fase wordt gestart met de implementatie van de aanpak. De plannen en opzet worden geïntroduceerd bij het docententeam, de ouders en de kinderen en een lees- en/of mediaconsulent stelt een activiteitenprogramma samen.
3 Operationeel	In deze fase is de aanpak geïmplementeerd en is de lees- en/of mediaconsulent actief aanwezig op de school.
4 Borging	In deze fase wordt de samenwerking geëvalueerd. Als de school wil blijven samenwerken volgens deze aanpak, dan wordt een tweede termijn opgestart

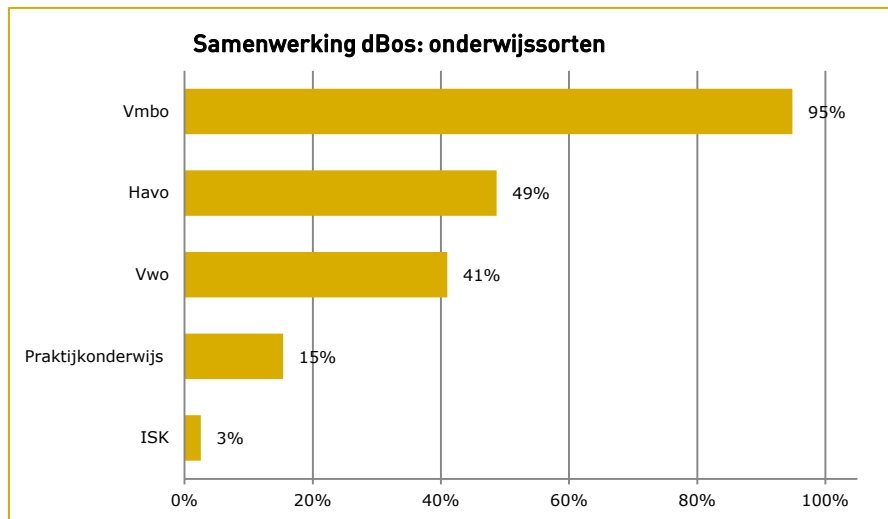
7. De Bibliotheek op school

Naast reguliere samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs, is de bibliotheken ook gevraagd naar hun samenwerking met scholen volgens de aanpak de Bibliotheek op school. Deze aanpak, ontwikkeld en ingezet door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, als onderdeel van Kunst van Lezen, is bedoeld om aan de hand van een vast format in samenwerking met scholen de leesmotivatie, taal- en informatievaardigheden van leerlingen te verbeteren. Dit gebeurt door structureel en resultaatgericht samen te werken met één of meer van de volgende bouwstenen: netwerk en beleid, monitor, lees- en mediaplan, expertise, lees- en media-activiteiten, digitaal portaal en collectie. Voor deze aanpak bestaat een stimuleringsregeling, waar ook een training voor docenten en een signingspakket deel van uitmaken.

Bibliotheek op school op 86 vo-scholen

De bibliotheken werken in totaal samen met 86 vo-scholen volgens de aanpak de Bibliotheek op school. Op het gebied van leesbevordering wordt samengewerkt met 74 scholen, voor informatievaardigheden wordt samengewerkt met 44 scholen en voor mediawijsheid met 36 scholen. Van het aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek op school, bevindt het merendeel zich in de fase Operationeel (fase 3). Naast de vo-scholen waarmee reeds wordt samengewerkt, worden er verkennende gesprekken gevoerd over het invoeren van de Bibliotheek op school met 64 scholen.

Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek op school (fase 1-4) op het gebied van leesbevordering komt daarmee uit op 138 scholen in het werkgebied van de bibliotheken. Het totaal aantal scholen in het werkgebied van de bibliotheken die de aanpak de Bibliotheek op school uitvoeren, is

Figuur 11 Welke onderwijssoorten betreft uw samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek op school? (Selectie: bibliotheken samenwerken volgens dBos / N: 43 bibliotheken)

Aantal deelnemende scholen	Monitor de Bibliotheek op school
Leesbevordering	62
Informatievaardigheden	36

Tabel 6 Hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied nemen deel aan de Monitor de Bibliotheek op school voor de volgende onderdelen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos / N: 43 bibliotheken)

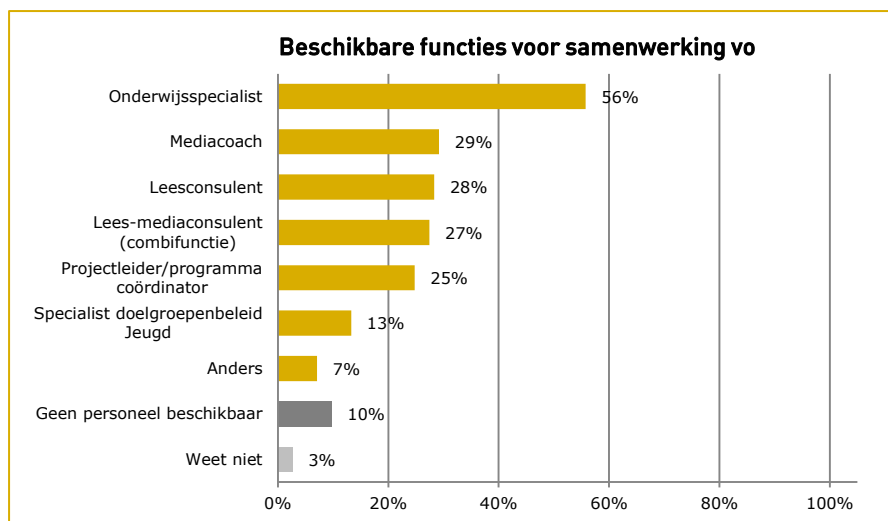
vastgesteld op 577 scholen. Op basis van dit totaal aantal heeft eind 2017 gemiddeld 24% van de vo-scholen in het werkgebied van de dBos bibliotheken een Bibliotheek op school.⁶

De samenwerking tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs volgens de aanpak de Bibliotheek op school betreft in bijna alle gevallen het vmbo: voor 95% van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs volgens deze aanpak betreft de samenwerking het vmbo onderwijs. Ook op havo- (49%) en vwo-niveau (41%) wordt er samenwerkt volgens de Bibliotheek op school, al komt dit minder vaak voor. Mogelijk vallen deze percentages ook hoger uit dan de werkelijke samenwerking betreft vanwege de combinatie van onderwijssoorten binnen één schoolvestiging waarmee de bibliotheek samenwerkt.

Merendeel dBos scholen vo neemt deel aan de Monitor

Met de Monitor de Bibliotheek op school brengen bibliotheken en scholen in kaart hoe het leesklimaat, het leesgedrag en de leesmotivatie op een school zich ontwikkelt. Er worden onder andere gegevens verzameld over het leen- en leesgedrag van leerlingen, informatievaardigheden en het leesbevorderend gedrag van de leerkrachten. Het merendeel van de scholen die samenwerken volgens de Bibliotheek op school, maakt gebruik van de monitor: voor leesbevordering nemen 62 scholen met een samenwerkingscontract deel aan de monitor (86% van de scholen met een samenwerkingscontract voor leesbevordering), voor informatievaardigheden zijn dit 36 scholen (89% van de scholen met een samenwerkingscontract voor informatievaardigheden).

⁶ Dit bereik is gebaseerd op het totaal van 577 scholen, ongeacht onderwijssoort. De Bibliotheek op school wordt echter voornamelijk op vmbo-scholen gevolgd. Wanneer alleen van het aantal vmbo-scholen in het werkgebied van de dBos bibliotheken wordt uitgegaan, ligt het bereik waarschijnlijk hoger. De data zoals verzameld met deze BOP-meting is echter ontoereikend om het bereik specifiek voor het aantal vmbo-scholen te berekenen.

Figuur 12 Welke functies heeft uw bibliotheek beschikbaar voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Aantal fte		Opleidingsniveau	
Minder dan 0,5 fte	75%	MBO	12%
0,5-1 fte	12%	HBO	70%
Meer dan 1 fte	12%	WO	19%
Weet ik niet	2%		

Tabel 7 Kunt u aangeven hoeveel fte per week beschikbaar is voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs en hoeveel medewerkers met een bepaald opleidingsniveau in dit kader werkzaam zijn in de bibliotheek? (Selectie: bibliotheken die een onderwijsspecialist, leesconsulent, lees- en mediaconsulent en/of mediaconsulent inzetten voor de samenwerking met het voortgezet onderwijs / N: 43 bibliotheken)

8. Personeel

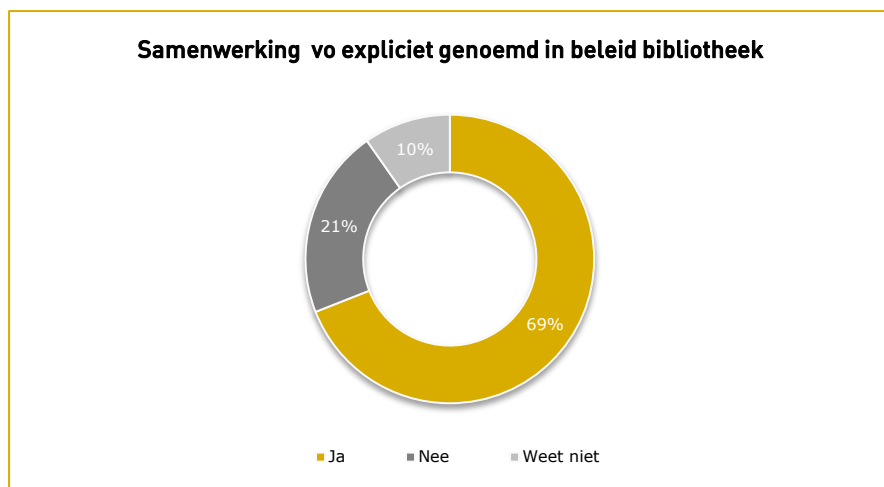
Voornamelijk onderwijsspecialisten ingezet

Negen op de tien responderende bibliotheken hebben personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het voortgezet onderwijs (90%). Dit zijn met name onderwijsspecialisten (56%), gevolgd door mediacoaches (29%), leesconsulenten (28%), lees- en mediaconsulenten (combifunctie, 27%) en/of projectleiders / programma coördinatoren (25%).

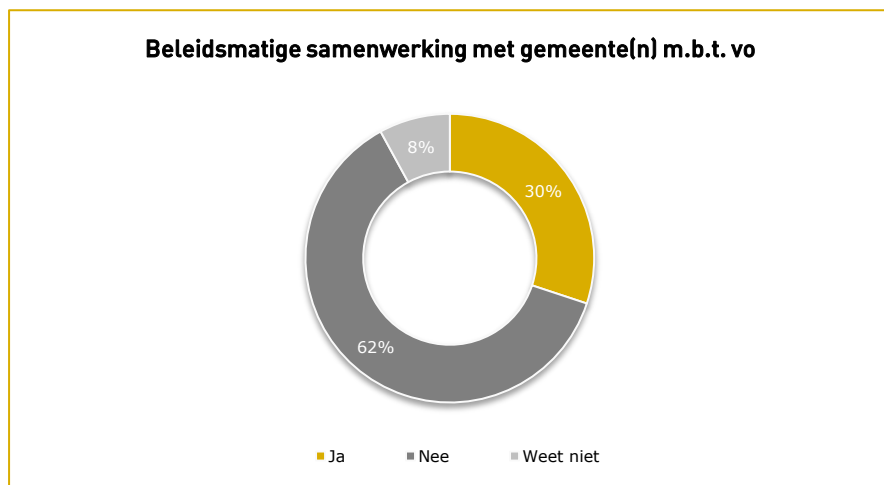
Minimaal aantal fte ingezet voor voortgezet onderwijs

Driekwart van de bibliotheken zet minder dan 0,5 fte personeel in voor het voortgezet onderwijs (75%). De verschillen tussen de bibliotheken en diverse functies zijn echter groot. De onderwijsspecialisten en lees- en mediaconsulenten (combifunctie) vervullen gemiddeld meer fte dan de andere functies in het kader van de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Het personeel dat ingezet wordt voor de dienstverlening rondom het voortgezet onderwijs is veelal HBO-geschoold.

De bibliotheken die volgens de aanpak de Bibliotheek *op school* samenwerken met het voortgezet onderwijs, besteden gemiddeld 31 uur per week aan deze specifieke aanpak.

Figuur 13 Is de samenwerking met het voortgezet onderwijs expliciet genoemd in het beleid van uw bibliotheek? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

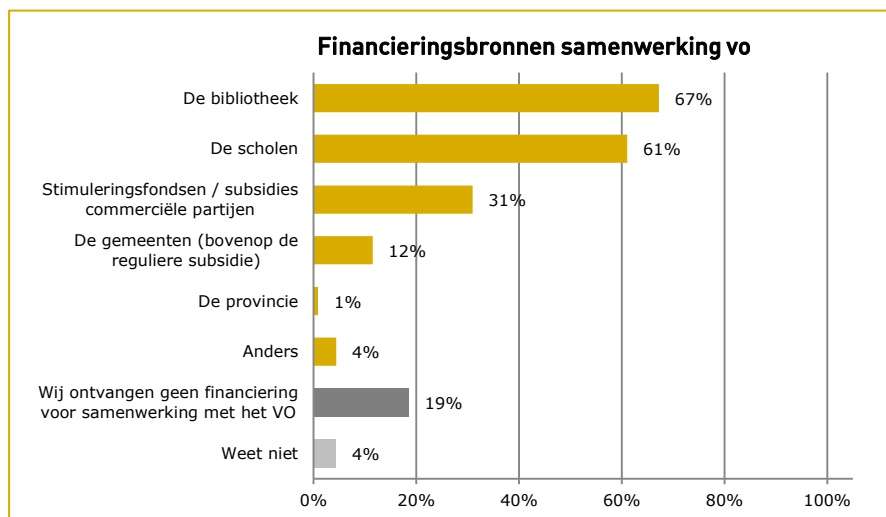
Figuur 14 Werkt uw bibliotheek beleidsmatig samen met één of meer gemeenten m.b.t. het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

9. Netwerk en beleid

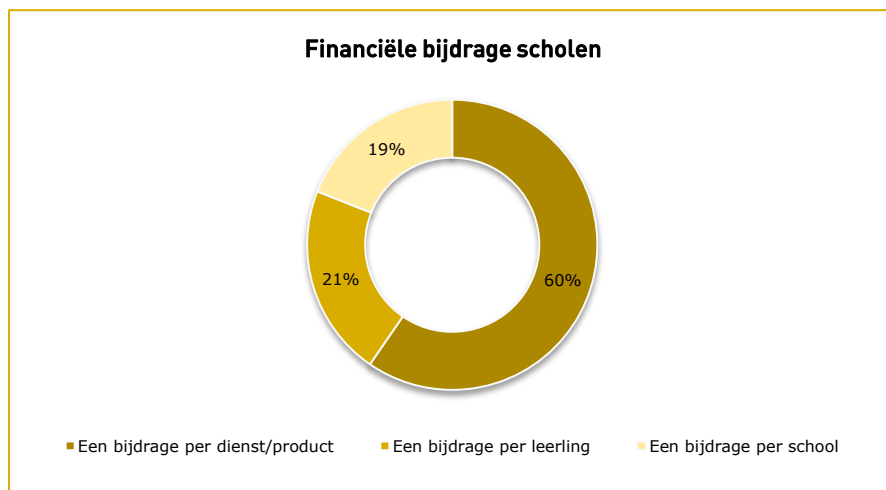
Samenwerking vo onderdeel beleidsplannen bibliotheken

De samenwerking met het voortgezet onderwijs is expliciet benoemd in het beleid van 69% van de bibliotheken. Circa een derde van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs, legt de te bereiken afspraken samen met het voortgezet onderwijs schriftelijk vast (37%). Met name bibliotheken met een relatief groot werkgebied (100.000 inwoners of meer) leggen de afspraken vaak schriftelijk vast.

De meeste bibliotheken werken beleidsmatig niet samen met de gemeenten met betrekking tot het voortgezet onderwijs (62%). Voor drie op de tien bibliotheken is echter wel sprake van een beleidsmatige samenwerking met de gemeenten (30%). Dit zijn ook vaker bibliotheken met een groot werkgebied (100.000 inwoners of meer). Naast scholen en andere bibliotheken werkt 37% van de bibliotheken ook samen met andere partners rondom het voortgezet onderwijs. Vanuit de vragen omtrent beleid is hier in de BOP-enquête niet verder op ingegaan, maar naar verwachting zullen deze partners grotendeels overlappen met de financieringsbronnen die in het volgende hoofdstuk gepresenteerd worden.

Figuur 15 Uit welke bronnen wordt de samenwerking met het voortgezet onderwijs gefinancierd? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

Figuur 16 Kunt u aangeven hoeveel van de scholen waarmee uw bibliotheek samenwerkt, een financiële bijdrage leveren aan uw dienstverlening? (Selectie: bibliotheken waarvan de samenwerking met het voortgezet onderwijs wordt gefinancierd door scholen / N: 69 bibliotheken)

10. Financiën

Samenwerking PO veelal uit regulier budget gefinancierd

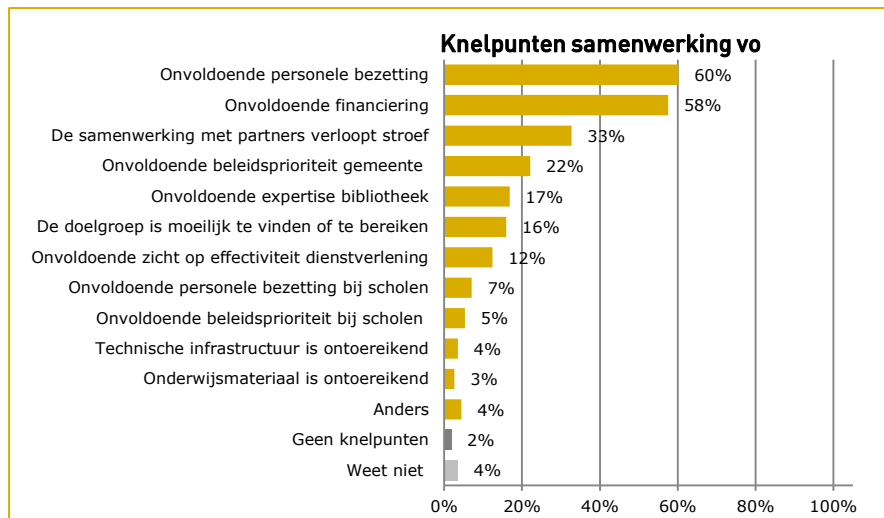
Circa tweederde van de bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs levert zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking (67%). Meer dan de helft van deze bibliotheken weet echter niet hoeveel budget de bibliotheek heeft vrijgemaakt voor de dienstverlening. Vanwege het beperkte aantal bibliotheken dat wel een concrete bijdrage dat het budget wel kan benoemen, kunnen er geen concrete bedragen in deze rapportage opgenomen worden. Uit deze indicatieve cijfers valt wel af te lezen dat dat het merendeel van het budget dat de bibliotheken vrij maken voor de samenwerking, structureel vrijgemaakt wordt.

Ook de scholen zijn een belangrijke financieringsbron van de samenwerking (61%). De scholen die een financiële bijdrage leveren aan de dienstverlening van bibliotheken, leveren meestal een bijdrage per dienst/product (60%).

Naast de financiering uit regulier budget en door scholen ontvangt 31% van de bibliotheken financiering uit stimuleringsfondsen, waaronder Kunst van Lezen dat onderdeel is van het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal⁷. Met name bibliotheken met een groot werkgebied (100.000 inwoners of meer) maken gebruik van dergelijke fondsen.

⁷ Tel mee met Taal is het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW en VWS. Het loopt van 2016 tot en met 2018 en is opgezet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen is verantwoordelijk voor de preventieve aanpak van laaggeletterdheid via de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school.

De meeste bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs volgens de Bibliotheek *op school*, behandelen deze post niet afzonderlijk in de financiën. Bij 28% van de bibliotheken die samenwerken volgens dBos vo staat de aanpak als afzonderlijke post op de begroting en slechts 16% gebruikt het rekenmodel 'de Bibliotheek *op school* vo'.

Figuur 17 Kunt u de drie meest voorkomende knelpunten aangeven bij de samenwerking met het voortgezet onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het voortgezet onderwijs / N: 113 bibliotheken)

11. Knelpunten en kansen

Personele bezetting en financiering grootste obstakels

Het meest voorkomende knelpunt bij de samenwerking met het voortgezet onderwijs is onvoldoende personele bezetting (60%), gevolgd door onvoldoende financiering (58%). Ook de stroef verlopende samenwerking met partners (33%) en onvoldoende beleidsprioriteit bij de gemeente (22%) worden vaak als knelpunten in de samenwerking benoemd.

Technische toelichting

Enquête

De onderzoeksgegevens gebruikt in dit rapport zijn gebaseerd op enquêtegegevens die via het Bibliotheekonderzoeksplatform (BOP) zijn verzameld. De enquêtes zijn afgenomen in de periode 3 juli tot en met 29 september 2017. Tenzij anders vermeld, hebben de gegevens betrekking op het schooljaar 2016-2017.

De vragenlijst voor dit onderzoek is opgesteld door de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek, in afstemming met verschillende experts die binnen het bibliotheekveld werkzaam zijn binnen het domein de Bibliotheek *op school*. Dit is de eerste meting rondom de samenwerking met het voortgezet onderwijs en dit zal een jaarlijks terugkerend onderzoek worden. Bij het opstellen van de vragenlijst is rekening gehouden met de vergelijkbaarheid met de BOP-enquête rondom de samenwerking met het primair onderwijs.

Populatie en respons

Via het BOP zijn 150 basisbibliotheken per e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Binnen de veldwerkperiode is de vragenlijst volledig ingevuld door 133 van deze bibliotheken. De genoemde cijfers en percentages in deze rapportage hebben betrekking op de 133 bibliotheken die gerepsondeerd hebben. Deze resultaten zijn - met een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 5% - representatief voor de totale populatie.

Kwaliteit van de cijfers

Gedurende de analyses van de data bleek de kwaliteit van de gegeven antwoorden op sommige vragen niet voldoende om (als representatieve cijfers) in deze rapportage te presenteren. De response op enkele vragen

bleek ontoereikend, onder andere door inconsistenties in antwoorden, onvoldoende kennis om specifieke vragen te beantwoorden en selectievragen met een beperkt aantal waarnemingen. Deze bevindingen worden meegenomen in de doorontwikkeling van de vragenlijst voor het schooljaar 2017-2018.

In deze rapportage wordt op totaalniveau duiding gegeven aan de resultaten. Waar mogelijk worden interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken tekstueel benoemd. De bibliotheken zijn getypeerd naar aantal inwoners in het werkgebied; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bibliotheken in de klassen S (< 50.000 inwoners), M (50.000- 100.000 inwoners), L (100.000-200.000 inwoners) en XL (> 200.000 inwoners). Vanwege het beperkte aantal waarnemingen per categorie is de waarde van deze uitsplitsingen echter indicatief.

In aanvulling op de landelijke rapportage, hebben alle deelnemende bibliotheken een individueel rapport ontvangen. Deze rapportage biedt de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.

Meetniveaus

Om de samenwerking tussen de bibliotheken en het voortgezet onderwijs in kaart te brengen, zijn met de BOP-enquête gegevens verzameld op diverse niveaus. In de vragenlijst is uitgegaan van het perspectief van de bibliotheken, maar is de bibliotheken ook gevraagd te antwoorden in aantal scholen. In deze rapportage komen derhalve de volgende meetniveaus terug:

- Percentage bibliotheken: waar gevraagd is naar de situatie in een specifieke bibliotheekorganisatie, worden de resultaten in een percentage van de responderende bibliotheken gerapporteerd.
- Aantal scholen: waar de bibliotheken gevraagd is te antwoorden in het aantal scholen (bijvoorbeeld waarmee zij samenwerken), worden resultaten gerapporteerd in een totaal aantal scholen.
- Percentage van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken: om individuele bibliotheken de mogelijkheid te bieden hun situatie te vergelijken met landelijke en provinciale gemiddelden en bibliotheken van vergelijkbare omvang, worden een aantal resultaten gerapporteerd in gemiddelde percentages van de scholen waarmee bibliotheken samenwerken. Het uitgangspunt voor deze berekening is het aantal scholen dat een bibliotheek opgeeft bij een specifieke vraag ten opzichte van het aantal scholen waarmee deze bibliotheek samenwerkt. Deze vergelijking is per bibliotheek gemaakt en op totaalniveau worden gemiddelden gerapporteerd.